

PARADISODEBAT | 25 AUGUSTUS 2019 | INTERNATIONAAL THEATER AMSTERDAM

Nieuwe verhalen vertellen

‘Het is moeilijk te leven in een tijd waarin het verhaal faalt’, zegt historicus Philipp Blom bij de aftrap van het Paradiisodebat. De circa vierhonderd mensen die deze zondag 25 augustus 2019 in de zaal zitten, luisterden aandachtig naar zijn oproep nieuwe verhalen te maken. Bij het aansluitende debat delen ze hún verhaal. ‘We móeten weer wat’, zegt de een. ‘De rek is er na de forse bezuinigingen uit’, klinkt het. En: ‘We worden verdrongen door pratende astronauten.’

Traditiegetrouw botsen en vullen de verhalen elkaar aan bij het Paradiisodebat met kunstenaars en politici, dat dit keer het thema *Geef kunst de ruimte* meekreeg. ‘Iedereen die er toe doet in de keten is aanwezig’, zei presentator Lex Bohlmeijer bij aanvang. Minister van Cultuur, Onderwijs en Wetenschap Ingrid van Engelshoven zat in de zaal als luisteraar.

Opmerkelijk

Tijdens het debat, dat dit keer een paar deuren verderop onderdak had bij het Internationaal Theater Amsterdam, bleek dat het verhaal van cultuurminister Halbe Zijlstra (VVD) uit 2010 - kunstenaars zijn subsidieslurpers - nog steeds rondzingt. Lodewijk Asscher, fractievoorzitter van de PvdA reageerde op recente cijfers van het CBS. Daaruit blijkt dat het belang van de sector (inclusief media) groter is dan vaak wordt gedacht; tweemaal zo groot als de landbouw. De sector biedt zo’n 320 duizend banen, 4,5 procent van de totale werkgelegenheid.

Cijfers

Asscher zei: ‘De kunst moet wegblijven van cijfers.’ Het was misschien geen schokkende opmerking, maar op zijn minst opmerkelijk. Wil je als cultuursector een verhaal vertellen dan moeten je cijfers kloppen. Aan *fake news* heeft niemand een boodschap. Eerder had Ivo van Hove, directeur Internationaal Theater Amsterdam en gastheer, de cijfers geciteerd en geconcludeerd dat kunst essentieel is. ‘We kunnen samen witte wijn drinken’, zei hij. Daarmee beantwoordde hij impliciet de opmerking van premier Mark Rutte. Eerder had de VVD-politicus gesproken over de ‘witte wijn sippende Amsterdamse elite’.

Verhalen om te overleven

Terug naar de inhoudelijke bijdrage van Philipp Blom, auteur van het bejubelde boek *Wat op het spel staat*. Hij gaf aan dat we verhalen nodig hebben ‘om te overleven’. Lange tijd leefden we in het verhaal van de renaissance, het verhaal van de vooruitgang. Daarbij is de aarde van ons en zijn wij rationele individuen.

Ooit past deze versimpeling misschien als verhaal, maar de komst van olie gooide roet in het eten. Blom gaf cijfers over de vervuiling, met 1970, zijn geboortejaar, als vertrekpunt. Stootten we in 1970 nog 15 miljoen ton CO2 uit, anno nu is dat opgelopen naar 35 miljoen.

Machtsnarratief

Hij citeerde Diderot die pagina's lang over een pomp schreef. De 18de eeuwse denker benaderde het apparaat als een filosofisch probleem. En dat terwijl de pomp in feite een stoommachine was die de hele wereld veranderde. 'De meest geleterde mensen zagen het potentieel niet. Wat is de stoommachine van vandaag?' Om daar de kern van zijn beoog aan toe te voegen: 'Het is moeilijk te leven in een tijd waarin het verhaal faalt.' En: 'We zitten in een machtsnarratief.'

Gist

Hij vergeleek de mens met gist. Voeg je het toe dan vreet het suiker, het eet alles op. 'Wij hebben Beethoven en Spinoza gekend, gist niet. Kunnen wij niet slimmer zijn dan gist? Kunnen we geen verhaal verzinnen? En: 'Zo'n verhaal ontstaat niet achter een bureau maar op het toneel.'

Klankbord

Terwijl de historicus naar de toekomst keek, refereerde Ivo van Hove aan de klassieke oudheid. Hij vertelde over de Griekse tragedies, waarin het publiek zich nog altijd herkent. Ze geven inzicht in onszelf, inclusief onze duistere kant. 'De kunstenaar is een klankbord voor de mensheid', zo vatte Van Hove het samen. Veel politici maken een nieuw verhaal, vervolgde hij. 'Over een verleden waarin iedereen het goed had. Denk aan Baudet, de uil van Minerva en de boreale wereld.'

Mensenrecht

Van Hove citeerde de CBS-gegevens en gaf aan waarom de op consumptie gerichte maatschappij zoveel moeite heeft met cultuur. 'Men kan niets met creatieve energie.' Tegelijkertijd relativeerde hij de cijfers aan de hand van een citaat van John F. Kennedy uit 1962 dat kunst niet door een economische bril bekeken kan worden. 'Het is een mensenrecht.' Met Blom concludeerde hij dat het aan de kunstenaar is om het nieuwe verhaal te vertellen.

Radicaliseren

Na de inhoudelijke bijdragen reageerde Corinne Ellemeets van GroenLinks. 'We zullen moeten radicaliseren, er staat zo veel op het spel', zei ze. 'Trek ons, brave progressieve politici, aan onze oren.' En later: 'Het is pijnlijk dat politici kunst nog steeds wegzetten als onnodig.' Behalve Groenlinks en de PvdA was ook D66 namens de landelijke politiek vertegenwoordigd.

Vernederd

Lodewijk Asscher vond dat kunst onvoldoende ruimte krijgt. Hij verwees naar bibliotheken en muziekscholen en het belang van cultuur voor kinderen. Ook zei hij: 'kunstenaars moeten ons schokken, ik hoor dat te weinig'. Salima Belhaj (D66) werkte 15 jaar in de cultuursector en schreeuwde een aantal jaren geleden mee tegen de bezuiniging. 'Zijlstra heeft mensen vernederd.' Die fase is volgens haar voorbij, maar in de Kamer is geen consensus om het bedrag aan te vullen naar het niveau van 7 jaar geleden.

Kaalslag

Sjoerd Feitsma, cultuurwethouder van Leeuwarden, vertelde over de situatie in grote steden waar het cultuurbudget 'vrije ruimte' is. Daar wordt snel op bezuinigd. In kleine dorpen waar toch al niet veel is, bezuinigen gemeenten op bibliotheken en amateurverenigingen. Gemeenten hebben wel ambities maar geen ruimte. Ger Koopmans, gedeputeerde cultuur van de Provincie Limburg, vertelde over de kaalslag bij gemeenten. Gaat er in Noord-Holland jaarlijks € 50 per inwoner naar cultuur, in Limburg bedraagt dat € 5. 'De minister heeft mooie teksten maar de vertaling lijkt niet te werken.'

Playlist

Het debat met de zaal trapte af met Dorine Schoon van het Platform Freelance Musici: 'Er valt geen droog brood te verdienen. We laten zien hoe het is als zzp'er, nu wordt ook de zelfstandigenaftrek afgeschaft en worden we nog steeds gezien als graaiers. Mensen op podia staan onderaan de playlist.'

Geld

En daarmee kwam het debat op de Fair Practice Code, die zich richt op goede betaling en goede voorwaarden voor kunstenaars. Het wordt een eis voor subsidie, gaf Salima Belhaj aan. Waarop Mark van Warmerdam van Orkater reageerde. 'Het mag niet over geld gaan, maar het gaat over geld. Vroeger had iedere schouwburg geld voor risico-voorstellingen. Staan we nu geboekt voor vrijdag dan vragen ze of we niet naar maandag kunnen, als ze op vrijdag iets hebben dat meer oplevert.'

Pratende astronauten

Er zijn schouwburgen die 6 ton moeten verdienen, vervolgde Van Warmerdam. 'Wij worden verdrongen door pratende astronauten. Wat moet je zeggen? Niet schreeuwen? Waarom moeten we wachten met het invoeren van de Fair Practice Code tot het voorjaar? Er is € 200 miljoen bezuinigd, € 80 miljoen gecompenseerd, maar we zitten met een enorme achterstand. Als het allemaal zo belangrijk is ga dan geen geld herverdelen.'

Patjepeeër

Voordat Gijs Scholten van Aschat het voorzitterschap van de Akademie van Kunsten aan dichter Anne Vegter overdroeg, was het nog even spannend. Christine van Stralen, directeur van het Dutch Digital Art Museum Almere, kondigde aan twee punten aan de discussie bij te dragen. Ze stak van wal met de opmerking dat 'het merendeel van de politici een patjepeeër is, die geen idee heeft waar kunst over gaat.'

Experiment

'Kan iemand de microfoon uitzetten? De politiek en kunst moeten elkaar aanvullen', reageerde de presentator. Het zaallicht doofde. Een deel van de zaal morde; ze moet uitpraten, riep iemand. Bohlmeijer deed dat vervolgens. Michiel Rijsberman, gedeputeerde in Flevoland, liet de opmerking niet voorbij gaan. 'Als je een patjepeeër genoemd wordt, dan wil je reageren. Kom dan wel met een goed plan', zei hij, 'dan kunnen we kijken.' Daarna vertelde hij dat Flevoland een potje heeft voor artistiek experiment, voor de vrije ruimte.

Erfgoed

Als scheidend voorzitter van de Akademie van Kunsten ging acteur Gijs Scholten van Aschat in op de Fair Practice Code. Hij stelde een retorische vraag aan de politiek: 'Wie betaalt straks de rekening?' Hij vertelde dat het budget sinds 2012 is gehalveerd. Voor het erfgoed is 325 miljoen beschikbaar. 'Dat is geweldig, waren we maar allemaal dood.' En later: 'We vluchten het verleden in.' Na zijn oproep om de sector serieus te nemen, niet naar de kiezer te knipmessen, gaf hij het woord aan zijn opvolger als voorzitter van de Akademie, dichter Anne Vegter.

Fail better

Anne Vegter combineerde het persoonlijke verhaal met een prachtig gedicht. 'Je werkt je het schompes, 80 procent van de mensen is zzp'er en dan komen de verplichte verzekering en de afschaffing van de zelfstandige-aftrek keihard aan'. Om te eindigen met de zin: 'dit is een dag om kunst te maken'. Daarbij refereerde ze aan Beckett: fail again, fail better, één van de belangrijkste adviezen voor kunstenaars, in wat voor discipline dan ook. Haar gedicht [Kunstliefde 2013](#) vormde vervolgens een welkome afsluitende oase.

Verslag: Sandra Jongenelen